

1) E. gr. S. Paulus 1 Cor. 6, 10 enumerat longam seriem eorum, qui ut molles, fures, ebriosi, maledici, rapaces *regnum Dei non possidebunt*. Jac. 3, 2 vero commemorantur *offensiones*, quae justitiam non excludunt.

2) Tota doctrina catholica de gehenna et de purgatorio insistit in distinctione peccatorum mortalium et venialium; alia testimonia ex traditione afferre hic non vacat.

3) Trid. sess. 14 c. 5 hanc distinctionem aperte tradit.

4) Ratio vero ipsa probat, a) ea peccata, quae ex imperfecta deliberatione procedant, a divina gratia et regno coelorum excludere *non posse*; nam sanctitati et justitiae divinae non convenit, eum a se perfecte separare, qui ipse se non separavit a Deo, siquidem actus imperfecte humanus talem separationem plenam continere nequit. b) Ratio etiam probat, res ipsas, in quibus delinquitur, non ex sola imperfecta deliberatione, sed ex se posse esse tam exiguas, ut ex se vinculum pacis et amicitiae inter Deum et hominem non praecedant, sicut etiam inter humanos amicos quaedam leves laesiones existere possunt, quae solvendae amicitiae causae esse nequeunt. — Et quamquam, ut docet Suarez de peccatis disp. 2 n. 9, Deus absoluto suo dominio si uti vellet, quamlibet rem levem, maxime distributive sumptam, sub gravi praecipere potest, propterea distinctio inter objectum graviter et venialiter malum non tollitur; nam si Deus ita praeciperet, res sic praecpta non *ex se*, sed ex *praecepto positivo* libere addito graviter mala evaderet, quum alia objecta, ex se gravia, necessario a Deo ut gravia praecipere vel prohiberi debeant, adeoque propter voluntatem Dei necessariam mortalia peccata efficiant: aliis verbis, ut exemplum proponam, si Deus sub gravi prohiberet mihi mendacium jocosum, mendacium, quod committerem, non tam esset mortalis mendacii, quam *mortalis inobedientiae* peccatum.

280 II. Intrinsicum autem et essenziale discrimen inter peccatum mortale et veniale in eo consistit, quod peccatum mortale sit contemptus pacis et amicitiae divinae, ac proin simul contemptus divinae inimicitiae, veniale solummodo neglectus quidam divinae displicentiae levioris; vel quod mortale peccatum ea sit deordinatio circa finem ultimum, ut evadat plena ab eo aversio, veniale vero deordinatio quaedam circa media ad finem ultimum, quae ipsum finem nullatenus subvertat.

Videlicet eo ipso, quod praeceptum aliquod grave est, vel ut grave concipitur, homo aliquo modo concipit divinam auctoritatem tota vi ac toto pondere exigere hujus praecepti observationem, ideoque ejus violationem tamquam hujus divinae auctoritatis plenum neglectum et despectum non considerare non potest. Tota vero auctoritatis vi aliquid praecipere nihil aliud dicit, nisi plenam iram, pacis concordiaeque plenam dissolutionem ei minari, qui praecepto inobediens fuerit. Cum hac autem consideratione diversae illae malitiae supra expositae saltem virtualiter et in confuso menti occurrunt.

Veniale autem peccatum non est tanta malitia, qua Deus moveatur ad concipiendam iram et plenam displicentiam ipsius personae peccantis, quae aliis verbis statum inimicitiae inducit, sed solum ad concipiendam displicentiam illius actus, ipso homine agente in amicitia retento.

Ex quibus id efficitur, ut peccatum veniale a mortali toto coelo distet, nec solum *specie*, sed *toto genere* sit diversum.

Ut autem, quae de peccato in se considerato diximus, ad peccatum ²⁸¹ ut contrahitur a subjecto seu homine peccante, transferamus, haec notatu digna occurrunt:

I. Ut peccatum aliquod utcumque committatur, requiritur aliqua actualis mentis advertentia atque aliquis mentis consensus.

II. Ut vero peccatum aliquod mortale fiat, requiritur per se 1. objectum seu materia gravis¹, 2. attentio perfecta ad rei gravitatem, 3. plenus voluntatis consensus.

III. Ad peccatum veniale requiritur, ut aut materia levis sit, aut perfecta absit deliberatio; sufficit autem, ut aliqualis, quantumvis imperfecta, adfuerit deliberatio.

IV. Per accidens vero id, quod alias est peccatum mortale, evadere potest peccatum veniale, non solum 1. ex parvitate materiae, 2. ex imperfecta advertentia, 3. ex imperfecto consensu, sed etiam 4. ex conscientia erronea.

V. E contrario peccatum alias veniale fieri potest mortale 1. ex conscientia erronea, 2. ratione pravi finis seu intentionis, 3. ratione periculi seu occasionis proxime in mortale peccatum labendi, 4. ratione scandali, 5. rationi pravi affectus, quo aliquis rei ex se levi adeo inhaereat, ut pro illa Deum graviter offendere paratus sit, 6. ratione inobedientiae formalis seu legislatoriae auctoritatis contemptae.

Explicatio uberior. Ad I. observa: Mentis advertentia eo sensu eaque ²⁸² extensione necessaria est, ut nulla malitia contrahatur formaliter seu subjective, quae plene ignorata vel non animadversa fuerit. At si substantialis malitia actus non ignoratur, atque etiam ea, quae ex quibus circumstantiis accedere possit, *habitualiter* scitur, vix unquam in actu peccati ea advertentia ad circumstantias aberit, quae ad malitiam illam accidentalem contrahendam sufficit. V. g. si quis in ordine sacro constitutus contra castitatem peccaret, rideretur jure merito, ut jam dixi, si defectum advertentiae ad statum suum pro causa allegaret, cur sacrilegii reum se non esse putaret. Et ita fortasse aliquorum opinio sustineri vel potius benigne explicari potest, qui ad contrahendam culpam sufficere putant, ut homo *debuerit et potuerit* advertere, quamquam non adverterit. Id enim si de substantiali malitia dicitur, nullatenus potest admitti. Nam si debuit advertere, videndum tandem est, num forte re ipsa ad obligationem majoris considerationis adverterit. Quod si fecit, neque tamen majorem considerationem re adhibuit, tunc temporis peccavit et subsequentis legis violatae reum se constituit, utpote in causa, i. e. in culpabili negligentia voluntaria. De cetero *prima* mentis advertentia non est in hominis libertate posita: quapropter si *nulla* advertentia antecessit, quia non potuit, neque debuit advertere.

Ad II. 1. Difficultas inest in determinando objecto, quandonam objectum seu *materia gravis* dici debeat; 2. in dijudicanda advertentia duo consideranda sunt: 1) quomodo *advertentia plena* ab imperfecta discerni possit, 2) *ad quid* homo *advertere debuerit*, ut gravem malitiam apprehendisse censeatur.

¹ Materia hic dicitur omne id, in quod voluntas tendit, non solum objectum abstracte sumptum, sed etiam omnes circumstantiae, quae objectum moraliter mutare possunt, ut finis, scandalum, periculum conjunctum, tempus, locus etc.

233 1. Prima quaestio quoad objecti seu materiae gravitatem in legibus *positivis*, maxime humanis, solvenda est secundum ea, qua diximus n. 146 sqq. de legum interpretatione. In lege vero *naturali* aut *positivo-divina* ante omnia videndum est, num S. Scriptura, Ecclesiae definitiones, S. Patrum testimonia certum aliquid statuunt, vel quae sit theologorum communis sententia: quibus certum veritatis criterium habemus. Alias autem pro generali regulâ haec servire possunt:

Ex *genere suo*, aut toto aut non toto, *gravia* peccata sunt:

1. quae directe Deo divinisve attributis opponuntur, ut infidelitas, desperatio, blasphemia etc.;
2. quae in gravem perniciem humani generis vel societatis ver-
gunt, ut luxuria, rebellio;
3. quae proximum in diversis bonis notabiliter laedunt.

NB. Dicuntur peccata *gravia* ex genere suo *toto*, quando genus illud parvitas materiae incapax est, et solus defectus plenae deliberationis vel consensûs veniale peccatum reddere potest; — ex genere suo, *sed non toto* ea dicuntur *gravia*, in quibus materia ita parva esse potest, ut mortale peccatum desinat, ut in furto etc.

234 Ex *genere suo venialia* peccata sunt, quae in appetitu rei in se quidem honestae vel indifferentis consistunt, attamen in appetitu *immoderato*, ut vana gloria, gula etc. (appetitus inordinatus propriae aestimationis, rerum ad vitam necessariorum . . .) — quae ut evadant mortalia, novam malitiam sibi per se extraneam induere debent.

Cf. hac de re Reuter p. 1 n. 375—377, Lacr. l. 5 n. 198—205.

Ceterum haec pro generali tantum regula statuuntur: quum in singulis praeceptis officium nostrum sit inquirere, quandonam gravis, quando levis eorum laesio committatur.

235 In secunda quaestione 1. videamus, *ad quid* attentio hominis ferri debuerit, ut mortale peccatum commisisse censeatur (cf. etiam, quae de conscientia dubia dixi). Ad quod respondendum est:

Resp. 1. Aliquo modo concipi debuit actus commissus tum ut *Dei legislatoris* laesio, tum ut *gravis* ejus laesio.

Resp. 2. Neutrum vero, ut conceptu formali et reflexo menti objectum fuerit, requiritur. Nam Dei legislatoris laesio eo ipso in confuso, *quantum satis est*, cognita habetur, quod homo se obligatum esse sentiat, atque rem aliquam *ut absolute sibi illicitam* apprehendat. Hac ratione ipsi etiam infideles et athei satis numen divinum ejusque legislationem apprehendunt atque stimulum conscientiae ut Dei existentis et obligantis nuntium et praeconem non possunt non advertere, eumque si spernunt, inexcusabiliter spernunt. Cf. quae dicta sunt supra *de lege* cap. V n. 186.

Ut gravis vero Dei laesio res concipitur, si eam *rationi* seu naturae rationali *graviter contradicere* iudicatur.

Hoc sensu, quasi unquam practice admitti possit in homine rationis usu pleno satis fruente Dei ignorantia vel inadvertentia, quae a peccato *ut mortali* excuset, modo res ipsa in se ut graviter inhonesta

concipiatur, habes thesin 2 ab Alex. VIII. 24. Aug. 1690 damnatam ut scandalosam etc. et *erroneam*: „Peccatum philosophicum seu *morale* est actus humanus disconveniens naturae rationali et rectae rationi; theologicum vero et *mortale* est transgressio libera divinae legis: philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.“

Resp. 3. Attamen in homine christiano, qui pio et christiano more vivere consuevit, communiter, si advertentia ad gravem malitiam adest, etiam expressa cogitatio de *Dei inimicitia* incurrenda, de *poenae aeternae* reatu contrahendo vel *similibus* aderunt.

2. *Quoad modum* attendendi discrimen inter perfectam et im-²³⁶ perfectam advertentiam vix aliter assignari potest, quam comparationibus quibusdam et conjecturis.

1) *Non requiritur* ad perfectam advertentiam iterata reflexio vel temporis diuturnitas, imo sufficit sola directa advertentia (non reflexa) ad objecti malitiam.

2) *Positive* declarari potest plena advertentia tamquam ea, qua homo plene sui compos, i. e. vigil neque distractione abreptus ad negotium sat magni momenti attendere solet.

3) *Comparative* ad imperfectam advertentiam vel consensum non plenum, signa imperfectae advertentiae haec enumerari possunt: 1) Si quis semidormiens, vel semiebrius fuit; 2) si *quasi* semidormiens rem levi et tenui cogitatione tantum apprehendit; 3) si vehementi passione vel distractione turbatus fuit; 4) si post factum rem melius considerans, statim iudicat, se omnino non fuisse facturum, si antea ita rem apprehendisset.

Insuper ex parte consensûs non pleni haec signa addi possunt: 1) si quis *plene* advertens ad tentationem eam statim repulit, is antea non dedit plenum consensum; 2) item si quis plenius advertens statim angitur; 3) si quis facile procedere potuerit ad actum externum nec fecit, supponi potest, non fuisse plenum consensum *in desiderium actionis malae*; 4) si quis habitualiter paratus est potius mori, quam Deum graviter offendere, in dubio omnino in ejus favorem iudicandum est: imo tale iudicium est *moraliter certe* rectum; si enim ille vere plenum consensum dedisset, non dubitaret. E contrario autem qui *laxae* conscientiae est, in dubio potius dici debet consensisse, ut notatum est *de conscientia*. Cf. Lacroix l. 5 n. 226, Reuter *Neo-Confess.* n. 244 et 265 et *theol. mor.* p. 1 n. 373, Billuart *de pecc.* d. 8 a. 3 § 3.

3. Ex his confessarius facile colliget, quae ad rectum iudicium de pec-²³⁷ cato poenitentis efformandum interrogare debeat, sc. utrum quum primum ad gravem malitiam attenderit, cogitationes expulerit et ad orationem confugerit necne; num melius rem considerans statim territus fuerit etc. . . . Quae et similia si dubie tantum affirmare vel negare potest poenitens, ex ejus habituali statu pro eo vel contra eum iudicabis; attamen non facile

peccati gravis eum reum pronuntiabis, sed aliquando Deo iudicium relinquere debet.

Juvat hic afferre notam ex Reuter *Neoconf.* n. 267. 8: „Contingit non raro, ut homo, qui ante assuetus erat peccatis in materia venerea, aut cujus phantasia ex diuturnis tentationibus infecta est speciebus venereis, illico abripiatur in delectationem veneream putetque se consentire, mox autem se retrahat atque horreat timens ne consenserit. Verum ne iudicet se consensisse. Licet enim appetitus sensitivus delectationem conceperit, et aliqua etiam connaturaliter voluntatis complacentia consecuta sit, haec non fuit libera. Habitus enim antiqui connaturaliter operantur primum motum, neque potest homo eum reprimere, priusquam adsit . . . Ex eadem ratione notant auctores, saepe fieri, ut homo, qui coepit serio converti, diu inhaereat cogitationi, nec tamen consentiat; quia habitus acquisiti operantur, neque potest homo aliis intentus animum tam cito advertere ad resistendum. Concors quoque est multorum sententia, quod ratio per importunas incidentias saepe etiam in delectationem perveniat, idque satis longa mora, antequam sui ipsius per maturam deliberationem plene compos fiat, et in talibus boni homines [i. e. timoratae conscientiae] peccatum mortale metuere non debent. Si hujusmodi homines postea [nam in actu tentationis id nequaquam faciendum est] se examinent, et primo videantur sibi non consensisse, aut tantum dubitent vel timeant de consensu, praesumant se non consensisse nec recedant ab hac resolutione.“

Imo etiam relate ad actiones externas Laymann l. 1 tr. 3 c. 5 n. 13 ait: „Etiam in iis, quae *per se* mala sunt, id locum habere potest, ut animus in vehementi passione irae vel tristitiae adeo absorbeatur cogitatione commoditatis vel incommoditatis, ut vel nihil omnino vel valde tenuiter attendat ad operis malitiam sive inhonestatem; quo casu vel nullum, vel dumtaxat imperfectum ac veniale peccatum erit; quod arbitratur interdum evenire iis, qui nimia tristitia absorpti ipsis necem inferunt.“

Less. *de just. et jure* l. 2 c. 29 dub. 2 n. 10 *perfectam advertentiam gravis peccati* adesse ait, „quando mens sui compos nec abrepta aliis cogitationibus reflectit se super suum actum, et considerat illum in materia notabili divinae legi esse contrarium, vel saltem de eo dubitat.“

238 4. Ultima verba insinuant, ad peccatum mortale constituendum sufficere, ut homo dubitans de mortali venialive malitia illudque dubium non deponens agat. Quod verum est, modo sit verum et fundamentum dubium, ut verbis P. Laymann utar, „intellectus iudicantis, non merae apprehensionis“.

Si dubium illud ut non satis fundatum concipitur, confer, quae in mitiorem sententiam dicta sunt *de conscientia* n. 51.

Hinc potiori jure assumitur, ut l. c. dictum est, hominem non laxae conscientiae, quando solum ad malitiam generice conceptam attendit, nihil advertens ad gravem aut venialem malitiam, communiter venialiter tantum peccare, nisi de peccatis certe gravibus agatur, quorum malitia, ut gravis est, mentem considerantis fugere nequeat.

239 5. Ad consensum plenum, qui ad mortale peccatum sufficiat, pertinet etiam deliberatio perfecta de eo dando vel denegando in re gravi. Qui enim id vere *in deliberationem ducit*, eo ipso dicit, *posse*

in tali re creata latere tantum bonum et commodum, quod divinae amicitiae praefere paratus sit: quod manifeste idem est, ac Deum creato bono postponere, seu mortaliter delinquere (v. Reuter n. 372, 2). — Si vero deliberatio non fuit perfecta, sed tantum quaedam negligentia in cogitationibus et affectibus pugnantibus expellendis vel sedandis, peccatum veniale non exceditur.

Caput II.

De distinctione peccatorum quoad species et numerum.

Cf. imprimis Lugo *de poenit.* celebrem disp. 16; Lacroix l. 5 n. 113—182; Scavini t. 1 n. 707 sqq.; Müller t. I § 127.

Articulus I.

Generales regulae hujus distinctionis.

Notum est, ad confessionis integritatem spectare, ut peccata ac-²⁴⁰ censeantur secundum speciem et numerum; atque ideo confessarii esse, in hoc onere poenitentem, si opus fuerit, instruere et juvare. Quare ipse ante omnia hanc distinctionem scire debet. At tota haec distinctio non physica exactitudine sumitur, maxime si numericam distinctionem consideramus, sed morali quadam aestimatione, ita ut saepe multos actus physice distinctos sub *uno* peccato concludere liceat.

§ 1.

Specificae distinctionis generales regulae.

Quamquam infima *specificae* distinctio in singulis praeceptis explicandis suo loco tradenda est, tamen hoc loco norma quaedam communis notari debet, secundum quam postea accurata distinctio fiat.

1^a regula, quam Soto primam habet: Peccata specie distincta habentur, si virtutes diversae violantur (diversae enim bonitatis laesio diversam continet malitiam), aut eadem virtus modo moraliter (secundum prudentem aestimationem) notabiliter diverso.

2^a regula, quam Vasquez praefert: Peccata specie distincta sunt, si leges, quae violantur, sunt formaliter diversae: siquidem peccatum proxime est oppositio contra legem; quare ubi lex est formaliter diversa, oppositio contra eam formaliter diversa est.

3^a regula, quam ex S. Thoma colligere licet: Peccata specie distincta sunt, si objecta, circa quae versantur, sunt diversa formaliter: omnis enim actus suam speciem sumit ex objecto; unde diversa objecti bonitas bonitatem diversam actui tribuit, diversa objecti malitia malitiam diversam.

Omnes illae regulae idem fere dicunt; pro diversa tamen re modo una, modo altera magis obvia est ad *specificam* distinctionem in-